

Barbara Riman

Inštitut za narodnostna vprašanja
Erjavčeva c. 26, SI-1000 Ljubljana
barbara.riman@guest.arnes.si

Ivan Miškulin

Liburnijska 1D, HR-51414 Ičići
ivan.miskulin16@gmail.com

PRILOG POZNAVANJU POVIJESTI SLOVENSKEG SVEĆENSTVA NA PRIOBALNOM DIJELU LIBURNIJE¹ U 19. I 20. STOLJEĆU

Slovenski svećenici imaju važnu ulogu u hrvatskoj povijesti, a njihov se utjecaj prvenstveno vidi u pograničnim prostorima današnje slovensko-hrvatske granice. Promatra li se povijest Liburnije, pa i šire, Kvarnera i hrvatske Istre, vidi se da su oni na tim područjima bili prisutni stoljećima, a da se njihov rad uglavnom temeljio na poboljšanju duhovnog i materijalnog života njihovih vjernika i župa u kojima su djelovali. Upravo je cilj ovog rada evidentirati pojedince koji su podrijetlom iz slovenskih krajeva, a djelovali su u hrvatskim krajevima te prikazati njihovo djelovanje u župama priobalnog područja Liburnije. Dosad se o toj temi pisalo parcijalno i ne postoje članci koji obuhvaćaju veći broj pojedinaca koji su djelovali na promatranom geografskom prostoru. Rad se temelji na postojećoj znanstvenoj i stručnoj literaturi, ali se poseglo i za sekundarnim tiskanim izvorima.

Ključne riječi: slovenski svećenici, Liburnija, Tršćanska i koparska biskupija, Riječka biskupija, župa

1. Slovenski svećenici u Hrvatskoj i Liburniji

Liburnija je povijesno-zemljopisni naziv za sjeveroistočni dio Istre smješten između masiva Učke i mora, od Preluke do Plomina, odnosno za uski obalni pojas s brdovitim zaleđem koji obuhvaća upravna područja današnjih grado-

¹ Rad je nastao u okviru projekta *Slovenski duhovnici v Istri skozi zgodovino*, koji se izvodi u okviru Inštituta za narodnostna vprašanja – podružnica Rijeka, a financira ga Ured Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu.

va Opatije i Kastva te općina Matulji, Lovrana i Mošćeničke Drage (Matijašić 2005). Danas je to kraj koji je smješten uz pogranični slovensko-hrvatski prostor. Tijekom povijesti promatrano je geografsko područje često bilo u političkim tvorevinama i jedinicama s krajevima koji se tradicionalno smatraju slovenskima te je slovensko stanovništvo u njima ovjereno kao većinsko stanovništvo. U brojnim se pograničnim krajevima vidjelo povezivanje slovenskog i hrvatskog stanovništva političkim, obrazovnim, ali i kulturnim vezama. U posljednje vrijeme, kako crkvene teme bivaju manje ideološki obojene, interes za crkvene teme raste te se otkriva povezivanje i na crkveno-pastoralnom planu², i to u svim krajevima Hrvatske. Upravo su svećenici, uglavnom u početku, bili i nositelji različitih intelektualnih aktivnosti i vrijednosti koje su kasnije i jačale (Marušić 1995: 149).

Promatrajući povijest djelovanja slovenskih svećenika u Hrvatskoj, vidi se da su neki općepoznati i prihvaćeni. Za prostor šireg Kvarnera i Istre valja spomenuti Antona Mahniča (Antuna Mahnića), Josipa Srebrniča, Karela Jamnika, Jakoba Volčiča, a u novije vrijeme Josipa Grašiča, Leopolda Jurcu i Rudolfa Zafrana.

Često je međusobnu suradnju, ali i pojedinačno (pastoralno) djelovanje slovenskih svećenika i intelektualaca u hrvatskim krajevima bilo lakše ostvariti zbog teritorijalne povezanosti slovenskih i hrvatskih župa. Tako je potrebno spomenuti da su promatrane župe dugi niz desetljeća i stoljeća bile u zajedničkoj Tršćanskoj i koparskoj biskupiji.³ Godine 1925. iz spomenute su biskupije izuzete župe na Liburniji koje su ušle u sastav novoosnovane Riječke biskupije (Medved 2009). To su neke od (današnjih) župa Brseč, Kastav, Lovran, Mošćenice i Volosko.⁴ U rad će biti uključeni slovenski svećenici koji su djelovali u navedenim župama.

Više je pojedinaca na prostoru obalnog prostora Liburnije svojim radom djelovalo u smjeru očuvanja lokalnog jezičnog i kulturnog izričaja stanovništva među kojim su boravili. Često su imali uzorna domaćinstva te su savjetovali ruralno stanovništvo o tome kako adekvatno upravljati zemljom, lokalno su stanovništvo podučavali pisanju i čitanju te su skrbili za čudoređe.

² O temi slovenskih svećenika u Hrvatskoj vidi više u: Riman 2014, 2020; Miškulin i Riman 2020, Orbanić 2014, Polić 2010 i dr.

³ Utemeljena je bulama pape Leona XII. *Locum beati Petri* (1828.) i Pia VIII. *In superimenti* (1830.) te po želji cara Franje I. koja se temeljila na habsburškoj tradiciji da se biskupske granice usklađuju s političko-upravnim granicama. Obuhvaćala je srednju i sjevernu Istru s Trstom i dijelom Krasa s više od 70 % stanovnika Istre. Činili su je tršćanski dekanati Buzet (10 župa), Dolina (3), Jelšane (3), Kastav (6), Kršan (10), Oprtalj (5), Pazin (11), Pićan (7), Trst (5) i Umag (7) te koparski dekanati Kopar (3), Krkavče (3), Osp (3) i Piran (3). Pripadala je Goričkoj nadbiskupiji (Krmac 2005).

⁴ Uz spomenute župe novoosnovanoj Riječkoj biskupiji pripale su još sljedeće župe Tršćanske i koparske biskupije: Jelšane, Klana i Veprinac. Župa Navještenja Marijina (danas Sv. Jakova) Opatija osnovana je (1926.) po biskupu Sainu. Župa Sv. Josipa u Ičićima osnovana je (1970.) po nadbiskupu riječkom Buriću.

O slovenskim svećenicima na prostoru današnje Hrvatske, a prije svega u navedenim župama, pisalo se povremeno, a njihova važnost za hrvatsku i slovensku povijest tek je djelomično rasvijetljena. Prije svega, ovdje spomenuta tema sagledavana je parcijalno. Djelovanje pojedinaca koji su bili istaknutiji u javnom životu spominjalo se u posebnim člancima te je tu temu onda i teže cjelovito sagledati.

Nisu svi (slovenski) svećenici svojim djelovanjem ostavili važan trag. Na njihovo su djelovanje i mogućnosti utjecale godine i političke okolnosti, ali i pastoralno iskustvo s kojim bi u hrvatski kraj došli. Ne može se jednako sagledavati djelovanje pojedinih svećenika koji su u hrvatskim krajevima djelovali nekoliko godina kao kapelani koji su pod patronatom župnika tek stjecali prva pastoralna iskustva i djelovanje svećenika koji su dolazili s bogatim životnim i pastoralnim iskustvom te bivali imenovani upraviteljima župe ili župnicima.⁵

Bitna je i okolina u kojoj su svećenici djelovali, kao i njihova prihvaćenost u župi. Za neke navedene svećenike bilo je moguće dati cjelovitu sliku njihova djelovanja i svećeničkog života, čak i valorizirati njihova postignuća. O nekim se pisalo i bili su dio znanstvenog interesa, i to ne samo povjesničara već i znanstvenika inih znanstvenih područja. Nažalost, ima i onih svećenika za koje nije bilo moguće doznati ni godinu rođenja ili smrti. Bez obzira na sve to, ovdje su navedeni svi oni koje smo mogli evidentirati kao svećenike koji dolaze iz slovenskih krajeva.

Cilj je ovoga rada na primjeru župa na Liburniji, u kojima su djelovali neki od slovenskih svećenika, prikazati njihovu ulogu i njihov doprinos zajednici u koju su bili uključeni. Jedan od kriterija koji je u ovom članku uzet u razmatranje jest taj da su svećenici bili rođeni u Sloveniji te da su djelovali u nekom od krajeva (župa) Liburnije. Svakako je potrebno napomenuti da je jedan od ciljeva ovog članka evidentirati prisutnost i djelovanje slovenskog svećenstva, ali i potaknuti dodatna istraživanja predstavljene tematike.

Podaci za ovaj rad prikupljeni su, prije svega, iz postojeće znanstvene i stručne literature te pregledom sekundarnih izvora: vjerskih kalendara, povijesnih (slovenskih) novina. Osnovna je literatura bio članak Rafka Valenčiča *Prispevek slovenskih duhovnikov reški škofiji v letih 1924-1951* (2010) na temelju kojeg je nastavljeno istraživanje. Djelovanje svećenika predstavljeno je prema

⁵ Iz *Zakonika kanonskog prava* (1996: 93–96): „Kan. 519 – Župnik je vlastiti pastir povjerene mu župe koji vodi pastoralnu brigu za predanu mu zajednicu pod vlašću dijecezanskoga biskupa u čiji je dio Kristove službe pozvan, da za tu zajednicu obavlja službu naučavanja, posvećivanja i upravljanja uz suradnju i drugih prezbitera ili đakona i uz pomoć koju mu pružaju vjernici laici, prema pravnoj odredbi. Kan. 541 – § 1. Kad je župa prazna, a isto tako kad je župnik spriječen u obavljanju pastoralne službe, prije nego se postavi župni upravitelj, upravljanje župom u međuvremenu preuzima župni vikar; ako ih je više, onaj od njih koji je najstariji po imenovanju, ako pak nema vikara, župnik određen krajevnim pravom. § 2. Onaj koji preuzme upravljanje župom prema odredbi § 1 neka odmah obavijesti mjesnog ordinarija o tome da je župa prazna.“

abecednom redu njihova prezimena. O nekim se svećenicima pisalo mnogo, stoga je lakše predstaviti njihovo djelovanje u hrvatskim krajevima. Drugi su spominjani samo usputno i o njima se mogu pronaći osnovne informacije, a za pojedine čak ni to. Trebalo bi stoga napraviti opsežnije istraživanje koje bi, osim državnih arhiva, moralo zahvatiti i crkvene arhive, kako bi se vidjeli prisutnost i djelovanje slovenskih svećenika u pojedinim župama. Međutim, to ne daje sigurnost da bi se osvijetlila njihova prisutnost u nekoj hrvatskoj župi i da bi se moglo u potpunosti sagledati njihovo djelovanje. Pitanje je jesu li svećenici za sobom ostavili kakve pisane podatke o svojem životu, a ako i jesu, koliko su oni (bili) opsežni. Vjerojatno je u ovdje promatranim župama djelovalo još svećenika koji su rođeni u Sloveniji ili dolaze iz slovenskih krajeva, a nisu evidentirani. Svejedno, ne gledajući na njihovu važnost, ovdje su spomenuti i tako se vidi slovensko-hrvatsko povezivanje promatranog kraja (i) u kontekstu bogatih crkvenih veza.

2. Slovenski svećenici na Liburniji

Brojni su slovenski svećenici djelovali na području Liburnije, no u ovom su radu zbog prikladnosti teme obuhvaćeni samo oni koji su djelovali na prostoru priobalne Liburnije i Kastavštine.

U tom mnoštvu slovenskih svećenika koji su pridonijeli razvoju hrvatskih krajeva bilo je onih o kojima se može više pisati kao i onih o kojima je bilo moguće napisati rečenicu-dvije. Primjerice, vrlo je teško opisati život Danila Juriševića⁶ koji je djelovao u Voloskom. U Voloskom je kratko djelovao i Jože Kovačič⁷, a u Mošćenicama je djelovao Anton Stadler.⁸

Jedan od svećenika koji je sedam godina djelovao u Lovranu i okolici bio je Jože Kocjan (Bazovica, 28. 2. 1888. – Movraž kod Dekana, 28. 11. 1971.). Župljani su ga jako voljeli, a uz slovenski dobro je govorio hrvatski i njemački jezik te je svećenički poziv mogao uspješno obavljati po cijeloj (hrvatskoj i slovenskoj) Istri. Bio je vrsnog teološkog znanja, dobro je poznao povijest i književnost, a iznimno je cijenio crkvenoslavenski jezik. Gimnaziju je završio u Pazinu, bogosloviju u Gorici, a za svećenika je bio zaređen u Trstu 1914. go-

⁶ Danilo Jurišević, rođen 1921. godine u Markovšćini, zaređen u Hrušici 1946. godine. Djelovao je i u Trnovom (Ilirska Bistrica), Slivju, Premu, a umro je 1971. godine u Ankaranu. Prema dostupnoj literaturi nije sigurno koliko je dugo i kada djelovao u Voloskom (Valenčič 2010: 14).

⁷ Jože Kovačič rođen je u Trnovom (Ilirska Bistrica) 1926. godine. Zaređen je 1951. godine u Rijeci, a djelovao je u Matuljima – Rukavac, u Knežaku, Jelšanama te u Šempetru pri Gorici (Valenčič 2010: 15).

⁸ Anton Stadler, rođen u Zarečju, inače je bio među trapistima. Neko je vrijeme bio kaplan u Ilirskoj Bistrici, a 1929. godine je bio u Mošćenicama, kasnije još u Velom Brgudu (1930) (Valenčič 2010: 17). U znanstvenim radovima nalazi se podatak da je kao upravitelj župe 1929. godine relikvije sv. Cezarija prodao zlataru Lebanu iz Gorice (Doričić, Montan i Eterović 2016: 294).

dine. Prvo je djelovao na Lovranštini i Kastavštini od 1914. do 1922. godine, i to kao kapelan u Lovranu od 1914. do 1918. godine, a potom i u Voloskom do 1918. godine. Ondje se sprijateljio s pravoslavnim svećenikom i za njega služio misu. Potom odlazi u Sv. Matej (danas Viškovo) pri Kastvu (Kocijančič 1973: 140). Godine 1922. odlazi u Sloveniju, gdje je djelovao u Predloki (Črni Kal), i to punih 39 godina, sve do umirovljenja (Kocijančič 1976: 70). Zbog relativno kratkog službovanja u hrvatskoj Istri, ali i zbog toga što je upravo u njoj učinio prve svećeničke korake, nije ostao upamćen poput nekih drugih svojih kolega.

Svećenik Franc Kosec (Vojsko pri Vodica, 1. 12. 1843. – Trst, 28. 10. 1924.) osnovnu školu i gimnaziju pohađao je u Ljubljani, a bogosloviju tri godine u Gorici te jednu godinu u Trstu. Za svećenika je zaređen 1866. godine. Prva pastoralna iskustva stekao je u Hrvatskoj. Tako je od 1867. do 1870. godine bio kapelan i učitelj u Brseču, od 1870. do 1875. godine bio je godinu dana upravitelj župe, a potom (od 1871. do 1875.) i župnik u Klani. Nakon toga odlazi i djeluje u slovenskim župama (Truške, Katinara), a od 1903. godine imenovan je kanonikom⁹ stolnoga kaptola sv. Justa u Trstu. Godine 1908. godine postaje prelat,¹⁰ a 1911. kanonik skolastik.¹¹ U Trstu je bio zaposlen i u biskupijskim uredima kao sudac pri carskom sudu te *examinator prosinodalis*, cenzor i revizor carskih računa. Preuzeo je i vođenje *Marijine družbe* u Novom sv. Antonu u Trstu. Napisao je tri knjige iz praktične teologije: *Kršćansko katoliško naravoslovje* (Ole, 1879.); *Spovednik in njegova služba* (Trst, 1881.); *Katoliško zakonsko pravo z ozirom na državne avstrijske pravice* (Ljubljana, 1894.); *Molitvenik-pobožni kristjan* (1895.) (Škerl 2013a).

⁹ „Kanonik je svećenik koji je član kanoničkoga, stolnog i zbornog kaptola – zbora svećenika čija je zadaća vršenje svećanih bogoslužnih obreda u stolnoj ili zornoj crkvi; osim toga, dužnost je stolnog kaptola da obavlja zadaće koje mu povjeri pravo ili dijecezanski biskup.“ (Iz *Zakonika kanonskog prava* 1996: 91.)

¹⁰ Iz *Zakonika kanonskog prava* (1996: 59): „Kan. 294 – Radi promicanja prikladne raspodjele prezbitera ili radi obavljanja osobitih pastoralnih ili misijskih djela za različite krajeve ili različite društvene slojeve Apostolska Stolica može, pošto se posavjetuje s biskupskim konferencijama kojih se to tiče, osnivati osobne prelature koje se sastoje od prezbitera i đakona svjetovnoga klera. Kan. 295 - § 1. Osobna prelatura ravna se prema statutu koji izda Apostolska Stolica i njoj se na čelo postavlja prelat kao vlastiti ordinarij koji ima pravo osnovati narodno i međunarodno sjemenište, inkardimirati pitomce i promicati ih u redove s naslovom služenja prelature. § 2. Prelat se mora brinuti i za duhovni odgoj i obrazovanje onih koje promiče u spomenuti naslov i za njihovo dolično uzdržavanje.“

¹¹ U kanoničkom zboru drugi kanonik po važnosti koji, ovisno o kanoničkom statutu, ima svojstvena zaduženja. Usp. u motovunskom kaptolu (iz Jakovljević 2014 – rukopis *Tumačenja Statuta zbornog kaptola u Motovunu*): „DUŽNOSTI KORSKOG KANONIKA SKOLASTIKA: On zauzima drugo mjesto u kanoničkom zboru. Posebno je obavezan voditi red u moljenju Božanskog časoslova (Službena molitva Crkve) i paziti da se redovito održava. Vodi evidenciju odsutnosti kanonika, određuje zamjene za odsutne kanonike, obavlja zadaće i funkcije župnika za vrijeme njegove odsutnosti. Raspoređuje red služenja dnevnih svetih Misa. Dužnost mu je na Sveta tri kralja objaviti puku pomične svetkovine u tekućoj godini.“

U Brseču je sredinom 19. stoljeća djelovao Urban Golmajer (Žirovnica pri Jesenicah, 21. 5. 1820. – Tomaj, 2. 7. 1905.). Osim u Brseču, djelovao je i u Roču, i to kao kapelan od 1847. do 1852. godine, potom kao župnik u Grimaldi od 1852. do 1854., zatim ponovno u Roču, ali kao župnik od 1854. do 1860. godine, i na kraju kao župnik u Brseču od 1860. do 1872. godine. Gimnaziju je polazio u Ljubljani gdje je maturirao 1834. godine. Godine 1842. otišao je u Graz na studij prava, ali je nakon dvije godine napustio pravo i upisao teologiju. Za svećenika je zaređen 1847. godine. U rujnu iste godine odlazi kao kapelan u Roč. Godine 1860. premješten je u Brseč u kojem je popravio župnu crkvu i 1868. godine sagradio školu. I tamo je njegova prva briga bila podučavanje i odgoj mladih. Besplatno je podučavao u svojem stanu, a među njegovim učenicima bio je i Eugen Kumičić. Godine 1872. odlazi na službu u Kubeđ kod Kopra da bi ga biskup Juraj Dobrila 1877. godine imenovao župnikom i dekanom u Tomaju. Pokopan je u župnoj crkvi u Tomaju (Buršić 2020a; Škerl 2013b).

Milan-Anton Grlj, svećenik, narodni pjesnik (Zarečje pri Ilirskoj Bistrici, 5. 1. 1904. – Harije, 24. 4. 1981.), osnovnu školu pohađao je u Trnovom, a gimnaziju u samostanu kod otaca trapista u Brestanici. Bogosloviju je studirao u Rijeci i u Veneciji. Za svećenika je zaređen 1929. godine u Rijeci (Valenčič 2010: 8). Veći dio života djelovao je u Riječkoj biskupiji te je tako od 1929. do 1933. godine bio u Mošćenicama, a od 1933. do 1935. godine u Velom Brgudu. Dok je djelovao u Mošćenicama, dao je izgraditi, uz donaciju i dobrovoljne priloge, crkvicu Majke Božje Pomoćnice kršćana u Maloj Učki 1931. godine (Buršić 2020b). Motiv je bio povezan s nemogućnošću hodočašća u crkvu na Trsatu u vrijeme između dvaju svjetskih ratova. Crkvice je među vjernicima bila poznata i pod nazivom „istarski Trsat” (Doričić, Montan i Eterović 2016: 302).

U vrijeme djelovanja u Velom Brgudu odbio je djecu podučavati vjeronauk na talijanskom jeziku (Valenčič 2009: 394). Godine 1935. odlazi u slovenske župe Trnovo i Harije. Godine 1941. konfiniran je u Veronu, a nakon povratka dobio je mjesto župnika u Podgrajama. Umirovljen je 1973. godine i svoje je umirovljeničke godine proživio u Harijama, gdje i umire (Valenčič 2013). Promotri li se njegovo djelovanje, vidi se da je u svojem radu uspio prikupiti sredstva i izgraditi i obnoviti čak 13 kapela i crkava te je na kraju dobio i nadimak „Gospodin Kapelica”. Godine 1938. uspio je preko rapalske granice u Kraljevinu Jugoslaviju čak i prokrijumčariti sliku Marije Pomoćnice iz Brežica (Ventin 2020).

Svećenik o kojem nema mnogo podataka jest Hubert Leiler (Ribnica, 28. 6. 1894. – Ljubljana, 21. 3. 1942.). Osnovnu i srednju školu pohađao je u Ljubljani, a bogosloviju je studirao u Gorici i Ljubljani. Zaređen je za svećenika 1917. godine. Prva služba bila mu je ona kapelana pri Sv. Ivanu u Trstu, potom u Lovranu, a nakon toga odlazi u slovenske župe kao župnik u Jelšane, Hrušicu, Katrinu. Svoje djelovanje nastavlja u ljubljanskoj nadbiskupiji, i to u Breznici, potom u Kovorcu i na kraju na Golniku, u sanatoriju, odakle su ga Nijemci protjerali. Godine 1942. strijeljali su ga partizani (Škerl 2013c).

Josip Križman, svećenik i glazbenik (Sv. Anton pri Koprju (Pridvor), 24. 2. 1880. – Trst, 5. 3. 1966.), također je djelovao u obalnom dijelu Liburnije. Osnovnu školu pohađao je u mjestu rođenja, gimnaziju u Trstu, a bogosloviju u Gorici. Bio je zaređen 1904. godine. Prvo je službovao u Kerkavču, gdje je bio i pomoćni osnovnoškolski učitelj. Potom je djelovao u Mošćenicama (1904. – 1905.), a zatim u Repentabru, Rojanu, Tinjanu (šest godina) i na kraju u Sv. Vincencu u Trstu (12 godina). Gregorijansko pjevanje studirao je u Pragu (Debelli Turk 2013). U župi Mošćenice pustio je zapisnike pastoralnih konferencija održanih u kastavskom dekanatu od 1904. do 1905. godine (Peloza 1970: 427).

U promatranim je župama djelovao i Anton Mavrič (Mavrić) (Velika Bukovica, 1. 8. 1910. – Brseč, 1974.). Za svećenika je, kao kandidat otaca kapucina, zaređen 1936. godine u Celju. Kasnije je bio prihvaćen među biskupijske svećenike. Župničku službu obavljao je na Golcu i u Brseču, gdje je 1974. godine umro. Pokopan je u Trnovem (Ilirska Bistrica) (Valenčić 2010: 15). Iako se o njemu ne može pronaći više podataka, treba spomenuti da je on jedan od zadnjih svećenika koji su u Brseču obilježavali blagdan Svetog Roka (16. kolovoza), zavjetni blagdan brsečke župe u zahvalu na tome što kuga nikad nije ušla u Brseč (Doričić, Montan i Eterović 2016: 297).

Ivan Obala (Janez Oballa), svećenik, pisac i pjesnik (Gornji Marsin, 4. 12. 1824. – Št. Vid ob Glini (Koroška), 1. 9. 1898.), od oca Tomaža i majke Marije, rođene Medveš, oboje iz Marsina. Studij je završio u Gorici, a zaređen je 1849. godine. Poslali su ga u pastoralno djelovanje u jednu od najtežih pokrajina u Austro-Ugarskoj monarhiji, u Istru: *med Čiče, Hrvate in Italijane*. Godine 1850. postao je kooperator (kapelan / župni vikar) u Brseču. Godine 1852. djelovao je u Liburu Žminju, 1856. godine dolazi u Oprtalj, a godine 1858. postaje župnim upraviteljem u Grimaldi. Potom odlazi u Mošćenice, gdje je od 1863. godine kooperator, a već iduće godine postaje upraviteljem župe u Kožljaku. Od 1882. do 1884. djelovao je u župi Paz, od 1884. do 1887. godine bio je u Pazinskim Novakima. Godine 1887. odlazi u Korušku, gdje je i umirovljen. Tijekom svojeg intelektualnog rada pomogao je i Peteru Kozleru pri oblikovanju njegova *Zemljevida* (B. Z. 1984: 515).

U Voloskom je djelovao i Anton (Zvonko) Perkan (Ilirska Bistrica, 29. 5. 1915. – Rijeka, 27. 7. 1994.). Osnovnu školu pohađao je u Trnovom, a školovao se i u Gorici te potom u Rijeci i Veneciji (Novi glas 1997: 5). Zaređen je 1938. godine, a od 1939. do 1941. godine djelovao je kao kapelan u Ilirskoj Bistrici. Od 1941. do 1947. djelovao je u Velom Brgudu. Nakon toga odlazi u Volosko, gdje je ostao sve do 1951. godine. Djelovao je u Delnicama i na Donjoj Drenovi. U Delnicama je proveo najviše vremena, čak 17 godina. Kao umirovljenik odlazi u Praputnjak, a od 1988. godine do smrti živio je u svećeničkom domu u Rijeci (Valenčić 2010: 16).

U Hrvatskoj je djelovao i Viktor Perkan (Trnovo kod Ilirske Bistrice, 16. 10. 1908. – Jelšane, 8. 5. 1945.), stariji brat Danila i Antona Perkana. Osnovnu školu završio je u Trnovom, a potom odlazi u Biskupijski zavod u Šentvid kod

Ljubljane. Tamo je pohađao klasičnu gimnaziju. Bogosloviju je slušao u Gorici. Za svećenika je zaređen 1932., a iste godine dobiva i prvu kapelansku službu u Hrušici, a potom u Podgradu. Od 1935. do 1937. godine upravljao je župom u Mošćenicama. Upravo je on počeo voditi župnu kroniku Mošćenica. Originalna kronika župe Mošćenice pisana je na slovenskom jeziku te je ona bogatija i detaljnija od hrvatske verzije (Doričić, Montan i Eterović 2016: 302). U arhivu župe za sobom je pustio i više dokumenata pisanih na slovenskom jeziku (Peloza 1970: 5). U studenome 1937. godine odlazi u župu Jelšane, gdje je 1939. godine imenovan dekanom. Ubijen je tijekom održavanja sprovoda krajem Drugog svjetskog rata. Na mjestu gdje je ubijen danas je postavljen spomenik.

Jedan od svećenika koji su djelovali na Liburniji bio je i Franjo (Fran) Ravnik, svećenik i kulturno-politički djelatnik (Smokuč kraj Breznice, Slovenija, 4. 11. 1832. – Korte kraj Kopra, 22. 6. 1883.). Školovao se u Ljubljani, a bogosloviju je pohađao u Gorici i Trstu. Zaređen je 1855. godine i tada je imenovan i kapelanom u Brtonigli, gdje je bio do 1860. godine. Dvije je godine bio u Kastvu, a od 1871. godine u Koprnu, prvo kao vikar, a potom i kao župnik. Godine 1883. postaje župnikom u Kortama (Pahor 2020). U svim mjestima gdje je pastoralno djelovao bio je i učitelj. Pripadao je krugu istarskih svećenika oko biskupa Jurja Dobrile. Na Dobrilin nagovor uredio je za godinu 1869. i 1870. pučki kalendar *Istran* na hrvatskom jeziku koji je bio svojevrsna prethodnica *Naše sloge*.

Kao profesor hrvatskoga jezika u Koprnu sastavio je hrvatsku gramatiku koja je sačuvana u rukopisu. U skladu s ondašnjim shvaćanjima o jedinstvu južnih Slavena, hrvatski je jezik smatrao „jugoslavenskim” i tako ga dosljedno nazivao. Na listi slovenskih vanjskih općina, kotareva Kopar i Piran, izabran je 1869. godine za zastupnika u Istarskom saboru. Za kratkoga mandata – jer je austrijska vlada 1870. godine raspustila pokrajinske sabore i raspisala nove izbore – samo je dvaput govorio u Saboru: prvi put o potrebi zaštite ptica korisnih poljodjelstvu, a drugi put o nepravdi prema „slavenskom” jeziku na kojem se nije smjelo raspravljati u Istarskome saboru. Iako je Franjo Ravnik kratko djelovao na Kastavštini, učinio je mnogo vrlo korisnoga za tamošnje hrvatsko stanovništvo te za Slovence koji su ondje stalno ili povremeno živjeli (Polić 2010).

Jedan od zabilježenih slovenskih svećenika koji su djelovali na promatratnom prostoru jest i Jožko Skok (Trnovo, 29. 4. 1920. – Trnovo, ? 2000). Od 1933. do 1938. godine pohađao je gimnaziju u Rijeci, a o svojem odlasku u Rijeku zapisao je: „Z očetom sva šla do Trnovega in tam na vlak. Da grem na Reko, sem vedel, kakšna je Reka, pa nisem še vedel. Po polurni vožnji se mi je obzorje odprlo in sem zagledal morje, prvič v svojem življenju.” (Skok 1997: 7). Studiranje je započeo u Veneciji, a nastavio u Gorici. Zaređen je 1945. godine u Rijeci (Valenčič 2010: 17). Iste je godine dobio svoju prvu službu, i to kao kapelan u Opatiji gdje je župnik bio A. Saverni.

U Opatiji je držao vjeronauk, i to, kako je zapisao u svoje memoare, po 30 sati tjedno. Tijekom svojeg boravka u Opatiji kupio je stari *sandolin* te je na taj način uživao u slobodnom vremenu. Svoj život tijekom boravka u Opatiji opisao

je riječima: „... hrane je bilo premalo, z ostalimi stvarmi sem bil zadovoljen. Ljudje so bili dobri, kraj lep, brez hudih hladnih zim.” (Skok 1997: 17) Iz Opatije odlazi u Knežak, a potom od 1951. do 1953. godine u Golac. Tijekom rada u Golcu službovao je i u Vodicama. Svaku nedjelju biciklom je odlazio iz Golca u Vodice. Djelovao je i u Starodu, uključujući i Vele Mune. Od 1962. godine pa sve do umirovljenja djelovao je u slovenskim župama. Od 1996. godine pa do smrti bio je u Svećeničkom domu u Šempetru pri Gorici (Valenčič 2010: 17).

Jakob Volčič (Gorenje Vas kraj Škofje Loke, 14. 6. 1815. – Zarečje kraj Pazina, 10. 11. 1888.) jedan je od poznatijih slovenskih svećenika koji su djelovali na prostoru hrvatske Istre.¹² Uz svećenički poziv djelovao je i kao istarski narodni buditelj i, što je još važnije, sakupljač folklorne građe. Njegov rad bolje je opisan od rada prethodno navedenih svećenika upravo zato što je za sobom ostavio mnogo prikupljenog gradiva, važnog za hrvatsku povijest.

Jedan je od prvih sakupljača folklorne građe, istraživač i prepisivač glagoljskih rukopisa i natpisa, širitelj preporodnih ideja, „slovenski ilirac”, suradnik hrvatskih i slovenskih listova (*Naša sloga*, *Novice*, *Slovenske besede*, *Slovenski glasnik*, *Liburnijske besede*). Završio je pedagogiju i retoriku u Karlovcu, filozofiju u Ljubljani, gdje je nastavio i bogosloviju, koju je završio u Gorici. Tijekom školovanja u Karlovcu i Ljubljani susreo se sa snažnim ilirskim pokretom koji je na njega znatno utjecao. Nakon kraćeg boravka u Gročani, pune 44 godine službovao je kao župnik i kapelan po mjestima srednje i istočne Istre: u Pazinu od 1844. do 1847., Voloskom od 1847. do 1851., Veprincu od 1851. do 1855., Zarečju od 1855. do 1862. te od 1872. do 1882., u Kastvu od 1862. do 1871. i u Cerovlju od 1871. do 1872. te od 1882. do 1886. Nakon umirovljenja povukao se u Zarečje. Bio je snažan zagovornik ideja ilirizma, no bez većega sudjelovanja u političkome životu. Prema svjedočanstvu mnogih suvremenika isticao se kao „vatreni rodoljub”, no „tihoga djelovanja u narodu”. Surađivao je i dopisivao se s mnogim, tada istaknutim, ličnostima javnog i kulturnog života. Kao zanesenjak, ali i stručni sakupljač arhivskih dokumenata (napose glagoljskih) i folklornog blaga, osim izvornika, poslao je poznatim mu istraživačima starina brojne prijepise i transliteracije tekstova. Time je obogatio rukopisne zbirke Arhiva HA-ZU-a u Zagrebu. Iako je na promatranom prostoru djelovao relativno kratko, ostavio je velik trag u hrvatskoj povijesti (Fikfak i Lisac 2013).

3. Zaključak

Članak donosi pregled biografskih informacija o nekoliko slovenskih svećenika koji su u 19. i 20. stoljeću djelovali na prostoru obalnog dijela Liburnije. Namjerno je izostavljen planinski dio Liburnije (Vele i Male Mune, Veprinac, Matulji) gdje je također djelovao određeni broj slovenskih svećenika – zbog prostornog ograničenja bilo je nemoguće prikazati cijeli prostor Liburnije. Život nekih pojedinaca mogao se predstaviti mnogo bolje jer o njihovim životima postoji

¹² O njemu su nastali i različiti radovi: Jurdana 2012, Fikfak 1984, 1988, Bertoša 1969.

mnogo podataka, dok o drugim svećenicima nisu poznati ni osnovni podaci. Članak je prvotno zamišljen kao prikaz njihova djelovanja, s nadom da će se iznaći način da se provede veće i obuhvatnije istraživanje koje bi obuhvatilo i župne arhive, rukopisnu građu koju u ovoj fazi istraživanja nije bilo moguće obuhvatiti.

Ovdje spomenute svećenike prvenstveno je potrebno promatrati kao pojedince koji su „živjeli za narod” i koji su vjernicima u kraju gdje su djelovali željeli olakšati svakodnevne brige, a prije svega ih podržati u uporabi materinskog, u ovom slučaju, hrvatskog jezika. Njihova skrb očituje se i u gradnji kapelica kako bi se mogla ispuniti čežnja za hodočašćem i preporukom Majci Božjoj (Grlj), zapisivanju važnih pojedinosti u životu župe (Perkan), borbi protiv odnarođivanja i podučavanju djece hrvatskom jeziku (Obala, Ravnik), odnosno u prikupljanju kulturnog i narodnog blaga (Volčič).

Iako je za neke svećenike naveden samo pregled njihova kretanja kroz hrvatske župe, a za neke je valorizirana aktivnost te su nabrojani dosezi pastoralnog i inog djelovanja (npr. Viktor Perkan), ipak se može zaključiti da su oni, bez obzira na vrijeme boravka kao i na količinu njihova angažmana, pridonijeli razvoju hrvatskih župa. Njihova brojnost svakako je povezana s istom crkvenom jedinicom (Tršćanskom i koparskom biskupijom) u koju su bile uključene i ovdje analizirane župe. Djelovanju slovenskog svećenstva u Hrvatskoj svakako bi trebalo posvetiti veći interes te valorizirati i osvijestiti njegovu ulogu i u hrvatskoj povijesti.

Literatura

1. Bertoša, Miroslav. 1969. „Pisma Jakova Volčiča Kazimiru Jelušiću (1876. – 1888.)”. *Vjesnik Historijskog arhiva u Rijeci i Pazinu*, 14, str. 151–176.
2. B. Z. „Obala, Ivan”. 1984. *Primorski slovenski biografski leksikon X*. Martina Jevnikar (ur.). Gorica: Goriška Mohorjeva družba, str. 515.
3. Buršić, Robert. 2020a. „Mons. Uban Golmajer (Gollmayer) svećenik staroga kova, ali modernih nazora: Ročkog kapetana garibaldinci osudili na smrt”. *Glas Istre*, 3. svibnja 2020. URL: <https://www.glasistre.hr/istra/mons-uban-golmajer-gollmayer-svecenik-staroga-kova-ali-modernih-nazora-rockog-kapelana-garibaldinci-osudili-na-smrt-640339> (15. rujna 2021.)
4. Buršić, Robert. 2020b. „Izgradnja ceste preko Učke 1785. godine: Istarska Jozefina, velika i lijepa cesta, spojila Istru s Kvarnerom”. *Glas Istre*, 16. svibnja 2020. URL: <https://www.glasistre.hr/istra/izgradnja-cestes-preko-ucke-1785-godine-istarska-jozefina-velika-i-lijepa-cesta-spojila-istru-s-kvarnerom-643162> (15. rujna 2021.)
5. Debelli Turk, Lida. 2013. „Križman, Josip (1880. – 1966.)”. *Slovenska biografija*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU. URL: <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi1016290/#primorski-slovenski-biografski-leksikon> (28. srpnja 2021.)
6. Doričić, Robert; Ana Montan, Igor Eterović. 2016. „Medicinski elementi u sakralnom nasljeđu Mošćenica”. *Acta medico-historica Adriatica*, 2, str. 289–316.

7. Fikfak, Jurij. 1984. „Ethnological and Folkloristic Contributions of Jakov Volčič to Novice from 1951-1881”. *Etnološka tribina*, 67/13–14, str. 97–105.
8. Fikfak, Jurij (ur.). 1988. *Jakov Volčič in njegovo delo: zbornik prispevkov in gradiva = Jakov Volčič i njegovo delo: zbornik priloga i građe*. Pazin: Istarsko književno društvo „Juraj Dobrila”.
9. Fikfak, Jurij; Ljubomir Andrej Lisac. 2013. „Volčič, Jakob (1815. – 1888.)”. *Slovenska biografija*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU. URL: <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi808634/#slovenski-biografski-leksikon> (29. srpnja 2021.).
10. Jakovljević, Ilija. 2014. *Motovunski statut i Odluke općinskog vijeća Motovuna: prijevod, komentar i studije*. Preveo, bilješkama popratio i studije napisao Ivan Milotić. Motovun: Općina Motovun, str. V–VI.
11. Jurdana, Vjekoslava. 2012. „Lovran u Volčičevim zapisima usmenih pjesama”. *Zbornik Lovranšćine*, 2, str. 215–238.
12. Kocijančič, Alojz. 1973. „Jože Kocjan”. *Koledar Goriške Družbe sv. Mohorja*, str. 140–141.
13. Kocijančič, Alojz. 1976. „Jože Kocjan s tržaškoga Krasa v Pazinu”. *Glasnik slovenskega duhovniškega društva*, 6, str. 67–75.
14. Krmac, Dean. 2005. „Tršćanska i koparska biskupija”. *Istarska enciklopedija*. Miroslav Bertoša i Robert Matijašić (ur.). Zagreb: Leksikografski zavod „Miroslav Krleža”. URL: <https://www.istrapedia.hr/hr/natuknice/1202/trscanska-i-koparska-biskupija> (27. srpnja 2021.).
15. Marušić, Branko. 1995. „Andrej Zdešar (1821-1865), slovenski duhovnici in publicist v Istri”. *Annales*, 5/6, str. 149–160.
16. Matijašić, Robert. 2005. „Liburnija”. *Istarska enciklopedija*. Miroslav Bertoša i Robert Matijašić (ur.). Zagreb: Leksikografski zavod „Miroslav Krleža”. URL: <https://www.istrapedia.hr/hr/natuknice/3040/liburnija> (27. srpnja 2021.).
17. Medved, Marko. 2009. „Župe Riječke biskupije tijekom talijanske uprave”. *Riječki teološki časopis*, 1, str. 19–152.
18. Miškulin, Ivan; Barbara Riman. 2020. „Mons. Leopold Jurca i njegovo djelovanje u razdoblju između dvaju svjetskih ratova u hrvatskoj Istri”. *Acta Histriae*, 28/1, str. 141–160.
19. Orbanić, Elvis. 2014. *Rudolf Zafran i vjerski život župe Žminj*. Žminj: Josip Turčinović.
20. Pahor, Špela. 2020. „Ravnik Franjo. (1832-1883.)” *Obrazi slovenskih pokrajin*. Kranj: Mestna knjižnica Kranj. URL: <https://www.obrazislovenskihpokrajin.si/hu/oseba/ravnik-franjo/> (28. srpnja 2021.).
21. Pelozza, Makso. 1970. „Inventar arhiva župe Mošćenice 7. XII. 1969.”. *Vjesnik historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu*, 14, str. 407–432.
22. Polić, Maja. 2010. „Slovenski svećenik Franjo Ravnik kao hrvatski narodni preporoditelj”. *Croatica Christiana periodica*, 34/65, str. 67–100.
23. Riman, Barbara. 2014. „Slovenski franjevci u Hrvatskoj provinciji sv. Ćirila i Metoda s posebnim naglaskom na samostan i svetište na Trsatu”. *Zgodovinski časopis*, 68/1-2, str. 126–149.

24. Riman, Barbara. 2020. „Slovenski duhovniki in njihovo delovanje v slovenskih društvih na Hrvaškem v prvi polovici 20. stoletja”. *Bogoslovni vestnik*, 80/1, str. 131–144.
25. Skok, Jožko. 1997. *Med cvetjem in trnjem*. [Novaki: vlastita naklada].
26. Šker, Lojze. 2013a. „Kosec Franc (1843-1924)”. *Slovenska biografija*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU. URL: <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi292754/#primorski-slovenski-biografski-leksikon> (28. srpnja 2021.).
27. Šker, Lojze. 2013b. „Golmajer Urban (1820 – 1905)”. *Slovenska biografija*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU. URL: <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi207351/#primorski-slovenski-biografski-leksikon> (28. srpnja 2021.).
28. Šker, Lojze, 2013c. „Leiler, Hubert (1894–1942)”. *Slovenska biografija*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU. URL: <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi921590/#primorski-slovenski-biografski-leksikon> (28. srpnja 2021.).
29. „Umrli je duhovnik Zvonko Perkan”. 1997. *Novi glas*, 31, str. 5.
30. Valenčič, Rafko. 2009. „Karel Jamnik (1891-1949) apostolski administrator Riječke biskupije (1947-1949)”. *Riječki teološki časopis*, 34/2, str. 389–402.
31. Valenčič, Rafko. 2010. „Prispevek slovenskih duhovnikov reški škofiji v letih 1924-1951”. *Bistriški zapisi* 7, str. 7–18.
32. Valenčič, Rafko. 2013. „Grlj, Milan (1904–1981)”. *Slovenska biografija*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU. URL: <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi1011490/#primorski-slovenski-biografski-leksikon> (28. srpnja 2021.).
33. Ventin, Nives, 2020. „Grlj Milan. (1904-1981)”. *Obrazi slovenskih pokrajin*. Kranj: Mestna knjižnica Kranj. URL: <https://www.obrazislovenskihpokrajin.si/en/oseba/grlj-milan/> (27. kolovoza 2021.).
34. *Zakonik kanonskog prava (CODEX IURIS CANONICI)*. 1996. Zagreb: Glas koncila.

Summary

A CONTRIBUTION TO THE UNDERSTANDING OF THE SLOVENIAN PRIESTS' HISTORY IN THE COASTAL AREAS OF LIBURNIA IN THE 19TH AND 20TH CENTURIES

Slovenian priests have an important role in Croatian history; their influence can primarily be observed in the border areas of today's Slovenian and Croatian border. If we look at the history of Liburnia, and, on a broader scale, of Kvarner and Croatian Istria, it can be observed that they were present in these areas for centuries, and that their work was mainly based on improving the spiritual and material life of their congregation and parishes in which they worked. The aim of this paper is to record individuals originating from Slovenian areas who worked in Croatian areas, and to present their work in the parishes of the coastal area of Liburnia. So far only some aspects of the topic have been observed, and there are no articles that present a large number of individuals that worked in the observed geographical area. This paper is based on the available scientific and professional literature, as well as on the secondary printed sources.

Keywords: Slovenian priests, Liburnia, Diocese of Trieste and Koper, Diocese of Rijeka, parish